

РОЗДІЛ IV

Політичні інститути та процеси

УДК 352.07

Людмила Доскіч

Політико-правові інструменти забезпечення політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні

Мета статті – теоретико-практичне обґрунтування політико-правових інструментів забезпечення політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи України. Методологічну основу дослідження становлять загальнофілософські, загальнологічні, загальнонаукові та спеціально-політологічні методи. Виходимо з необхідності створення ефективних інституційно-процедурних інструментів для максимального залучення активної частини населення до процесу планування й безпосереднього проведення адміністративно-територіальної реформи України, що повинно мінімізувати роль домінуючого адміністративного чинника під час формування та реалізації перспективних планів утворення об'єднаних територіальних реформ на районному й обласному рівнях. Тематику дослідження обмежено територіально та хронологічними визначеними межами, що дає підставу зробити попередні аналітичні висновки щодо політичних передумов, характеру проведення, результатів і перспектив указаної реформи. Практичне значення результатів роботи полягає у формулюванні науково обґрунтованих пропозицій для активізації політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи України через ініціювання формування конкурентоспроможних об'єднаних територіальних громад за активнішої участі інститутів громадського самоврядування на локальному рівні та впровадження нових політико-правових інструментів участі громадян у місцевому політичному житті засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: адміністративно-територіальна реформа, політична участь, політико-правові інструменти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пропонована тема є актуальною. На основі комплексного опрацювання міждисциплінарної наукової літератури запропоновано науково обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації політико-правових механізмів забезпечення ефективнішої політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Мета статті – теоретико-практичне обґрунтування політико-правових інструментів забезпечення політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні. Відповідно до поставленої мети потрібно виконати такі дослідницькі **завдання**:

- узагальнити основні теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності політичної участі;
- акцентувати увагу на специфіці участі в процесі реалізації публічної політики на локальному рівні;
- дослідити механізми активізації політичної участі через діяльність інститутів громадянського суспільства;
- розкрити основні засади актуального етапу адміністративно-територіальної реформи в Україні;
- показати процес формування об'єднаних територіальних громад через виділення деструктивних суспільно-політичних тенденцій;
- запропонувати рекомендації щодо підвищення ефективності політичної участі на локальному рівні в процесі формування об'єднаних територіальних громад через оптимізацію відповідних політико-правових механізмів.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнофілософські, загальнологічні, загальнонаукові та спеціально-політологічні методи.

Результати. Основні результати дослідження, сформульовано в теоретичних висновках та практичних рекомендаціях, які є цінними в науково-теоретичному й політико-прикладному аспектах.

© Доскіч Л., 2017

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Політико-правові інструменти забезпечення політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні відображено в роботах політолога С. Байрака [3–6], О. Батанова [6], В. Гладій [11], А. Гливики [12], М. Горбатука [14], М. Кананавець [17], Т. Славко [31], І. Харечко [35], правників Я. Богів [8–9], В. Грובה [13], фахівців у галузі державного управління Т. Кубай [21], О. Сергєєвої [30] та ін. Проте відсутність комплексного дослідження обраної проблематики в актуальних суспільно-політичних реаліях зумовлює наукову новизну цієї розвідки. Окремі положення роботи й рекомендації можуть бути використані органами державної влади, місцевого самоврядування, політичними партіями, громадськими організаціями в практичній діяльності, пов'язаній із забезпечення ефективної політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Практичне значення результатів роботи полягає у формулюванні науково обґрунтованих пропозицій для активізації політичної участі громадян у процесі адміністративно-територіальної реформи України через ініціювання формування конкурентоспроможних об'єднаних територіальних громад. Практичні рекомендації дослідження видаються цінними для використання в діяльності інститутів громадянського самоврядування на локальному рівні. Напрямом подальших досліджень може стати розробка активного впровадження нових політико-правових інструментів участі громадян у місцевому політичному житті засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Узагальнення численних форм, типів і моделей політичної участі дає підставу О. Мазур визначити, що участь громадянина в політичному житті може втілюватись у голосуванні як центральному й найбільш масовому аспекті політичної участі в демократичних системах; участі в обговоренні законопроектів і політичного курсу країни; особистих контактах із політиками; надсиланні листів в органи державної влади та місцевого самоврядування; участі в масових діях (мітинги, демонстрації, страйки, пікетування); участі в кампаніях зі збору підписів прибічників або супротивників певної політичної лінії; участі в діяльності політичних партій, профспілок, громадських організацій [24].

Серед різноманітних чинників, які впливають на участь у політиці, найважливішою є політична ефективність – відчуття громадянами можливості впливати на політичний процес. Інакше знижується рівень політичної участі та, як свідчать емпіричні дослідження, створюється сприятливий ґрунт для посилення протестних настанов. Для стабільних суспільств характерне оптимістичне ставлення пересічних членів до участі в політиці, тоді як у нестабільному суспільстві поширюється крайній скепсис щодо власної здатності «конвенціонально» впливати на політичні рішення, що стосуються безпосередніх інтересів населення. Такі настрої ґрунтуються на низькій соціальній довірі населення до різних державних і владних інститутів, а як результат – соціальній напрузі [29, с. 89].

Політична участь як залученість громадян у політико-владні відносини виступає критерієм виміру ступеня керованості й демократичності сучасного політичного режиму [24]. В умовах демократичного політичного режиму у взаємодії влади й громадян украй важливим елементом стає довіра, демократія обов'язково здійснює часткове включення мереж довіри в публічну політику [18].

Політична влада, яка ставить за мету ефективне досягнення управлінських цілей, реалізовується за допомогою різноманітних механізмів. Конкретні управлінські механізми повинні враховувати, з одного боку, масштабність і специфіку управлінських завдань, а з іншого – тип взаємозв'язків в управлінській системі. Місцеве самоврядування є одним із найбільш характеристичних механізмів державного управління, який дає змогу суттєво підвищити його ефективність через залучення в управлінський процес додаткового ресурсу – місцевої ініціативи громадян [21, с. 266–267].

Найважливіша умова існування демократії – це публічність політики, тобто гласність і відкритість будь-якої політичної дії базарна. У ширшому контексті під публічною політикою О. Чальцева пропонує розуміти доцільну взаємодію публічних акторів (інституалізованих та неінституалізованих, формальних і неформальних), які за допомогою власних ресурсів, функціональних механізмів, культурно-ціннісних і правових норм мають можливість виявляти, розв'язувати, аналізувати та контролювати загальнозначущі соціально-політичні проблеми [36, с. 1919–192].

Проводити публічну політику в певній галузі означає прозорий та відкритий процес прийняття рішення стосовно певної проблеми, участь не лише зацікавлених сторін, а й усіх бажаючих у цьому процесі, обов'язкове врахування пропозицій і зауважень громадян у прийнятті рішення. Тобто, на відміну від державної політики, де основними суб'єктами виступають органи влади, передбачено, що учасниками процесу розробки й реалізації публічної політики є не лише державні органи, але й

інститути громадянського суспільства, органи самоорганізації та громадяни. Як результат цього, рішення публічної політики схвалені громадянами та прийняті в їхніх інтересах, що сприяє вдосконаленню політичної системи й усіх сфер життєдіяльності громадян [35, с. 5].

Ю. Крегул і В. Батрименко виділяють безпосередні форми участі громадян у публічному управлінні: публічне громадське обговорення та опосередковані – за допомогою вивчення громадської думки жителів території. Публічне громадське обговорення передбачає організацію й проведення громадських слухань, зустрічей із громадськістю; конференцій, семінарів, форумів, круглих столів, зборів, громадських приймалень; теле- або радіодебатів, дискусій, діалогів, інтерв'ю та інших передач теле- й радіомовлення; інтернет-конференцій, електронних консультацій; телефонних гарячих ліній, інтерактивного спілкування в інших сучасних формах [20, с. 22].

Особливого значення та вагомості в умовах політичної й економічної кризи набуває фундаментальний інститут державності кожної країни – місцеве самоврядування, оскільки якраз його існування в країні свідчить про демократичний характер реальної влади та наскільки воно розвинене, тобто наскільки повний вплив має на місцеву політику, наскільки можна судити про демократизм правлячої еліти. Самоврядування в цей період залишається найстабільнішим інститутом місцевого управління, який у змозі без зайвих політичних дебатів виконувати покладені на нього обов'язки перед громадою й нести відповідальність за свої дії, адже вирішення найбільш важливих питань повсякденного життя є його прерогативою. Але водночас криза найповніше відкриває всі його вади та недоліки повноважень, організації роботи, механізму формування й постає ще гостріше питання щодо необхідності його реформування [10].

Місцеве самоврядування зазвичай визначають як публічну владу або її форму, управління на місцях, форму державного управління, інститут громадянського суспільства, політико-правовий інститут, форму самодіяльності населення чи вирішення питань місцевого значення, функцію територіальних громад тощо [21, с. 269].

На сучасному етапі державного будівництва постає стратегічне завдання побудови місцевого самоврядування як фундаментального та реального інституту безпосередньої демократії, оскільки лише ефективна участь громадян на місцях сприятиме розвитку й становленню сильної держави [1, с. 6].

У цьому зв'язку варто вказати на зауваження, що, наприклад, Польщі, яка, хоча й змогла сформувати дієву модель організації місцевого самоврядування в коротші строки, має досить багато спільних проблем із Україною. Так, наприклад, в обох державах громадянське суспільство поки що перебуває на стадії формування й нездатне адекватно забезпечувати належне функціонування місцевого самоврядування (проблеми безпосередньої участі та контролю за діяльністю відповідних органів) [28, с. 48].

Щодо останнього варто дослухатися до думки С. Байрака, що місцеве самоврядування як інститут, діяльність якого спрямована на становлення, розвиток і засвоєння демократичних традицій у перехідних суспільствах, до яких належить Україна та зі стану, якого вийшла Польща, серед іншого передбачає перетворення соціальних спільнот з «учасників» управління в його первинних «суб'єктів»; забезпечення кваліфікованого розв'язання соціальними суб'єктами управлінських завдань на базі високої управлінської та політичної культури; створення загальнодоступної системи інститутів, які забезпечують не епізодичність, а постійну участь громадян в управлінській діяльності; більш високий рівень їх участі в прийнятті, виконанні та здійсненні контролю за політичними рішеннями, адже в результаті прийняття колективних рішень досягається не лише їх оптимальність, доцільність, але й ефективність виконання, підвищується відповідальність усіх членів колективу за їх реалізацію [3, с. 153].

Механізмом формування демократичного та ефективного місцевого самоврядування є децентралізація, що забезпечує передачу частини владних повноважень самоврядним структурам, а об'єктом децентралізації – громада, яка є локальною соціальною системою, спроможною реалізувати управлінську функцію. Територіальна громада відзначається подвійною природою, оскільки одночасно виступає як продуктом інтеграційної ініціативи її членів, так і результатом управлінської волі держави [21, с. 270].

В Україні у 2014 р. розроблено нову Концепцію реформування місцевого самоврядування територіальної організації влади в Україні, основні завдання якої – забезпечення доступності і якості публічних послуг, досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування й виконавчої влади, визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності

органів місцевого самоврядування та виконавчої влади задля забезпечення доступності й належної якості публічних послуг, що надаються такими органами, створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень тощо [27].

Головним детонатором децентралізації влади має стати громадянське суспільство, являючи собою певну соціальну спільність населення, воно здобуває для себе нові можливості для реалізації свого потенціалу в політичній сфері. Таким чином децентралізація влади характеризує тотальне обмеження функцій традиційної держави. Вона здебільшого залишається перебувати насторожі лише загальнонаціональних інтересів, решта інших відходить самоорганізаційним структурам громадянського суспільства [14, с. 223]. Децентралізація безпосередньо забезпечує збільшення повноважень в органів місцевого самоврядування за рахунок передачі повноважень від органів державної влади [12, с. 13].

Функціонування реального місцевого самоврядування потребує залучення до вирішення поточних питань місцевих і регіональних громад із їх безпосередньою участю в діяльності самоврядних інституцій та прийнятті рішень. Залучення третьої влади (суспільного партнера) до вирішення поточних питань самоврядування свідчить про наявність щонайменше трьох ознак, таких як безпосередня участь громади у вирішенні власних питань, допомога органам самоврядування в пошуку ефективних рішень, новація в питаннях управління [9].

Новий адміністративно-територіальний устрій має стати територіальною основою для формування децентралізованої системи територіального управління, що забезпечить максимально ефективного використання суспільних ресурсів, стійке економічне зростання на засадах сталого розвитку, підвищення соціальних стандартів життєдіяльності людей. Логіка системного підходу до реформування адміністративно-територіального устрою вимагає розпочати цей процес із реформування базового рівня – територіальних громад [33, с. 11].

Світовий досвід місцевого самоврядування наводить два базові підходи до виконання інтегрованої діяльності територіальних громад, а саме: територіальна інтеграція та функціональна інтеграція. Вони є похідними від двох сучасних концепцій – «органічної» (основний принцип – укрупнення територіальних громад) і «функціональної» (основний принцип – централізація функцій). Функціональна інтеграція територіальних громад передбачає консолідацію фінансово-матеріальних, кадрових ресурсів та зусиль для виконання певних функцій зі збереженням самостійності громад й автономії органів місцевого самоврядування, а при територіальному об'єднанні територіальні громади близько розміщених сіл, селищ, міст формують єдину укрупнену громаду й спільні органи місцевого самоврядування [23].

Очікуваними результатами реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні серед інших мають стати створення сприятливих правових умов для максимально широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень, а також розвитку форм прямого народовладдя; запровадження стандартів (нормативів) якості публічних послуг, що надають населенню органи місцевого самоврядування базового й регіонального рівнів, критеріїв оцінювання якості; забезпечення розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування базового та регіонального рівнів, місцевими державними адміністраціями й територіальними органами центральних органів виконавчої влади [20, с. 24–25].

В умовах розвитку демократичних інститутів і децентралізації влади розширюються повноваження та спроможність місцевого самоврядування. Активізація діяльності територіальної громади збільшує відповідальність депутатського корпусу районних і місцевих рад перед своїми виборцями. Місцеві ради взаємодіють із державними виконавчими структурами (районними й обласними адміністраціями), тим самим здійснюючи політику на локальному рівні [32, с. 334].

Віра громадян у всемогутність держави, упевненість у тому, що саме вона має розв'язувати всі проблеми, повинні залишитися в минулому. Пасивність провокує зниження якості реформ. Чим активніше громадяни відстоюватимуть власні інтереси, тим відповідальнішим стане політикум [18, с. 54].

Водночас не можна не вказати на очевидні загрози від маніпулювання громадською активністю, зокрема те, що в Україні з'являються групи людей, які іменують себе «територіальними громадами» різних сіл, селищ, міст і протиставляють себе справжнім територіальним громадам. Вони не визнають легітимності органів місцевого самоврядування та державної влади України, намагаються заанга-

жувати якомога більше людей і створити інституції, паралельні до конституційно встановлених, підмінити їхні функції, підривають децентралізацію тощо [34].

Станом на кінець травня 2017 р. в Україні утворено 413 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що об'єднали 5258 населених пунктів і в яких відбулися перші вибори органів місцевого самоврядування. Загалом, за результатами моніторингу Мінрегіону, на 14 липня 2017 р. на фінальних стадіях формування перебувають ще 235 об'єднаних громад [2, с. 464].

Яскравим прикладом утручання представників правлячого політичного класу, які репрезентують певні бізнесово-політичні регіональні клани, на нашу думку, може слугувати процес децентралізації в Пустомитівському районі Львівської області. Район, що займає вигідне географічне положення в центрі Львівщини, оточуючи з трьох боків обласний центр, є, безумовно, інвестиційно привабливим. Спочатку в районі планувалось утворення 15 об'єднаних територіальних громад. Потім експерти вирішили зменшити їх кількість до семи. І раптом, з ініціативи народного депутата Б. Дубневича, при обговоренні децентралізації Пустомитівського району, що відбулось у Львівській ОДА, вирішили створити єдину Пустомитівську громаду, яка б мала об'єднати понад 100 сіл та 112 тис. мешканців. Проте активний спротив мешканців кількох ключових для реалізації Пустомитівської об'єднаної громади сіл дав змогу зламати описаний план [25]. В останній редакції Перспективного плану, що втілюється в життя, передбачено утворення шести спроможних територіальних громад на території Пустомитівського району [26].

У цьому контексті очевидна відмова від формування як неієздатних у цьому аспекті малих громад, так і надмірно великих за територією об'єднаних громад, у яких зростає віддаленість між мешканцями й владою, погіршується доступність адміністративних і соціальних послуг, що викличе незадоволення мешканців кравців [19, с. 111].

Ключовими питаннями подальшої реалізації процесу об'єднання територіальних громад мають бути, по-перше, розгляд його не лише в контексті реформування місцевого самоврядування, але і як етапу формування базового рівня нового адміністративно-територіального устрою держави, по-друге – забезпечення синхронізації з реформуванням галузей соціальної сфери. Для розв'язання вже означених проблем у реформуванні територіальних громад та запобігання виникненню нових потрібне вдосконалення інституційного забезпечення процесу реформування територіальних громад, що передбачає вдосконалення законодавчо-нормативного забезпечення для подальшого реформування й формування системи організаційно-правових і фінансово-економічних механізмів, спрямованих на становлення та розвиток самодостатніх територіальних громад [33, с. 46].

Відомі вітчизняні дослідники вказують, що усунення негативних тенденцій та впорядкування процесу реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні й забезпечення при цьому подальшого розвитку місцевого самоврядування разом зі збереженням міцної вертикалі державної виконавчої влади та загальної керованості держави потребує внесення відповідних змін до Конституції України, про що зазначено вище; прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій і розробка концептуальних основ та методики формування мережі адміністративно-територіальних одиниць, які б дали змогу вирішувати питання їх утворення відповідно до поєднання загальнодержавних інтересів, а також інтересів регіонального розвитку й територіальних громад і їхніх мешканців [19, с. 109].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відповідно до поставленої мети в роботі виконано основні дослідницькі завдання: через узагальнення основних теоретико-методологічних підходів до розуміння сутності політичної участі, специфіки участі в процесі реалізації публічної політики на локальному рівні, дослідження механізмів активізації політичної участі через діяльність інститутів громадянського суспільства розкрито основні засади актуального етапу адміністративно-територіальної реформи в Україні, показано процес формування об'єднаних територіальних громад через виділення деструктивних суспільно-політичних тенденцій і запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності політичної участі на локальному рівні в процесі формування об'єднаних територіальних громад за допомогою оптимізації відповідних політико-правових механізмів.

Пріоритетом під час проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні повинні стати реалізація інтересів місцевих громад, а не адміністративних, політичних та економічних пріоритетів місцевих еліт. Виходимо з необхідності створення ефективних інституційно-процедурних інструментів для максимального залучення активної частини населення до процесу планування й безпосереднього

проведення адміністративно-територіальної реформи України, що повинно мінімізувати роль домінуючого адміністративного чинника під час формування та реалізації перспективних планів утворення об'єднаних територіальних реформ на районному й обласному рівнях. Виходячи з цього, можна вказати на потребу активізації максимально незалежної від адміністративних, політичних та фінансових ресурсів місцевих політико-бізнесових середовищ активності місцевих мешканців у виборі оптимальної моделі відповідної адміністративно-територіальної одиниці, використання ефективних публічно-політичних інструментів подолання рецидивів імітації реформ на рівні місцевого самоврядування – механізмів політичного та посилення громадського впливу для внесення відповідних змін у чинне законодавство України в контексті європейської практики підтримки громадської участі на локальному рівні. Перспективним напрямом подальших досліджень може стати компаративний аналіз практики активізації громадської участі у творенні нових адміністративно-територіальних одиниць в Україні на сусідніх державах – членах Європейського Союзу.

Джерела та література

1. Абрамчук Н. Р. Територіальна громада в Україні: стан та перспективи розвитку / Н. Р. Абрамчук // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія «Філософія. Соціологія. Політологія». – 2012. – Т. 20, Вип. 22(3). – С. 3–7.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – Київ : НІСД, 2017. – 928 с.
3. Байрак С. О. Місцеве самоврядування – основа розвитку демократичної держави / С. О. Байрак // Панорама політологічних студій. – 2013. – Вип. 10. – С. 148–154.
4. Байрак С. Місцеве самоврядування Республіки Польща: особливості становлення та засади функціонування / С. Байрак // *Studia politologica Ucraino-Polona*. – 2013. – Вип. 3. – С. 255–262.
5. Байрак С. Політична участь громадян республіки Польща на рівні місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / С. Байрак. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/1100>
6. Байрак С. Шляхи оптимізації функціонування органів місцевого самоврядування України в контексті досвіду Республіки Польща / С. Байрак // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. – Вип. 2. – Житомир ; Київ ; Краків : ФОП Євенок О. О., 2012. – С. 130–137.
7. Батанов О. Актуальні проблеми реформи конституційної моделі місцевого самоврядування в Україні / О. Батанов // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип. 5–6 (85–86). – С. 34–42.
8. Богів Я. С. Місцеве самоврядування як одна із форм реалізації принципу народного суверенітету / Я. С. Богів // Часопис Національного університету «Острозька академія». – Серія «Право». – 2014. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_2_8
9. Богів Я. С. Поняття та принципи місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Я. С. Богів. – Режим доступу : <http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/bohiv.pdf>
10. Ворона П. В. Пріоритети та пропозиції щодо реформи місцевого самоврядування в Україні / П. В. Ворона // Державне будівництво. – 2009. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2009_1_11
11. Гладій В. І. Місцеве самоврядування як ресурс політики євроінтеграції: досвід Вишеградської групи та перспективи України : дис. ... канд. політ. наук ; спец. : 23.00.02 – політичні інститути та процеси / В. І. Гладій ; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/03/dis_hladiy.pdf
12. Глипка А. О. Ефективність функціонування місцевого самоврядування як гарантія становлення громадянського суспільства: проблеми реформування / А. О. Глипка // Держава і право : зб. наук. праць. – Серія «Політичні науки». – Вип. 74 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Вид-во «Юридична думка», 2016. – С. 132–141.
13. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду в Україні / В. П. Грובה // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2015. – Т.1. – Вип. 31. – С. 78–82.
14. Гройсман В. Б. Структурно-функціональна роль децентралізації влади у процесах становлення громадянського суспільства / В. Б. Гройсман // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 44 (1). – С. 221–229.
15. Горбатюк М. Основні теоретико-методологічні підходи до вивчення влади на місцевому рівні / М. Горбатюк // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип. 1(81). – С. 23–54.

16. Драшкович А. Політична участь громадян в процесі прийняття владних рішень / А. Драшкович // Політологічні записки. – 2013. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_28
17. Канавець М. В. Зарубіжний досвід залучення громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні / М. В. Канавець // Держава і право : зб. наук. праць. – Серія «Політичні науки». – Вип. 72 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Вид-во «Юридична думка», 2016. – С. 126–134.
18. Касинюк Л. А. Досвід та проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні: філософсько-правовий аспект / Л. А. Касинюк // Гуманітарний часопис. – 2016. – № 3. – С. 48–55.
19. Кравців В. С. Реформа адміністративно-територіального устрою: результати, проблеми, подальші дії / В. С. Кравців, П. В. Жук // Стратегічна панорама. – 2016. – № 2. – С. 104–112.
20. Крегул Ю. Реформування місцевого самоврядування в Україні / Ю. Крегул, В. Батрименко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 1. – С. 17–27.
21. Кубай Т. Є. Місцеве самоврядування як інститут демократичного суспільства: управлінсько-правовий аспект / Т. Є. Кубай // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 42. – С. 266–273.
22. Куницький М. П. Мотиви політичної участі як предмет вивчення сучасної науки // Держава і право : зб. наук. праць. – Серія «Політичні науки». – Вип. 76 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Вид-во «Юридична думка», 2017. – С. 187–200.
23. Лопушинський І. П. Реформування місцевого самоврядування як основа впровадження децентралізаційних моделей управління / І. П. Лопушинський, Л. П. Оленковська // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_1_17
24. Мазур О. Г. Концептуалізація політичного режиму в умовах демократичної трансформації в Україні : дис. ... д-ра політ. наук ; спец. : 23.00.02. «Політичні інститути та процеси» / О. Г. Мазур ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pdpu.edu.ua/images/vchena_rada_d41.053.03/Mazur/disMazur.pdf
25. Мільйонери від колії. Брати Дубневичі (ч. 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forpost.lviv.ua/txt/personalii/79-milionery-vid-kolii-braty-dubnevychi-ch2>
26. Перспективний план: який дороговказ Львівщина отримала від Кабміну? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zik.ua/news/2017/07/28/perspektyvnyy_plan_yakyy_dorogovkaz_lvivshchyna_otrymala_vid_kabminu_1140479
27. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 67.
28. Петришина М. О. Зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування: на прикладі Франції та Польщі / М. О. Петришина, О. О. Колодяжний // Молодий вчений. – 2016. – № 1(2). – С. 47–51.
29. Сальнікова С. А. Політична участь: концептуальні схеми, методики вимірювання / С. А. Сальнікова, О. В. Мацюк // Соціологічні студії. – 2012. – № 1. – С. 87–92.
30. Сергеева О. Р. Місцеве самоврядування у процесах демократизації суспільства в Україні / О. Р. Сергеева // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1. – С. 400–406.
31. Славко Т. О. Особливості демократичного процесу на місцевому рівні / Т. О. Славко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. – Серія «Політологія». – Т. 149, № 137 (2010). – С. 37–42.
32. Стефурак М. Специфіка проведення місцевих виборів та функціонування інституту політичної опозиції (на прикладі західних областей України) / М. Стефурак // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – Вип. 3–4(83–84). – С. 324–336.
33. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. – Київ : НІСД, 2016. – 61 с.
34. Фейкові громади: загроза національній безпеці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.uacrisis.org/fake>
35. Харечко І. З. Політико-правові механізми участі громадян у процесі прийняття політичних рішень в умовах електронної демократії : автореф. дис. ... канд. політ. наук ; спец. : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / І. З. Харечко. – Львів, 2014. – 16 с.
36. Чальцева О. Концепт «публічна політика» у міждисциплінарному науковому дискурсі / О. Чальцева // Studia Politologica Ucraino-Polona. – Вип. 7. – Житомир ; Київ ; Краків : ФОП Євенок О. О., 2017. – С. 182–193.

Doskich Ludmyla. Legal and Policy Tools to Ensure Political Participation of Citizens in the Process of Administrative-Territorial Reform in Ukraine. The purpose of the research paper is theoretical and practical

---

argumentation of policy and legal tools for ensuring political participation of citizens within the process of administrative-territorial reform in Ukraine. General philosophical, general-logical, general scientific and special political science methods are laid in the methodological basis of the scientific research. The author is motivated by the necessity to create effective institutional and procedural tools for maximal involving the active part of the population in the process of planning and direct implementation of the administrative-territorial reform in Ukraine. That process has to minimize the dominant role of authorities while the formation and implementation of perspective plans for the creation of joint territorial reforms at district and regional levels. The subject of the research paper is limited to certain territorial and chronological boundaries, that allows to make preliminary analytical conclusions as for the political prerequisites, the nature of the conduct, results and prospects of the specified reform. The practical implications of this research work have resulted in scientifically grounded proposals for activating the political participation of citizens in the process of administrative-territorial reform of Ukraine. Those proposals can be put into practice through the initiation of establishment competitive joint territorial communities with the more active participation of civil self-government institutions at the local level. The introduction of new political and legal tools for the participation of citizens in the local political life by means of information and communication technologies is of great importance as well.

Key words: administrative-territorial reform, political participation, policy and legal tools.

Доскич Людмила. Политико-правовые инструменты обеспечения политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы в Украине. *Целью статьи* является теоретико-практическое обоснование политико-правовых инструментов обеспечения политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы в Украине. Методологическую основу исследования составляют общеполитологические, общесоциологические, общенаучные и специально-политологические методы. Исходим из необходимости создания эффективных институционально-процедурных инструментов для максимального привлечения активной части населения в процесс планирования и непосредственного проведения административно-территориальной реформы Украины, что должно минимизировать роль доминирующего административного фактора при формировании и реализации перспективных планов образования объединенных территориальных реформ на районном и областном уровнях. Тематика исследования ограничена территориально и хронологически определенными границами, позволяет сделать предварительные аналитические выводы относительно политических предпосылок, характера проведения, результатов и перспектив указанной реформы. Практическое значение работы заключается в формулировке научно обоснованных предложений для активизации политического участия граждан в процессе административно-территориальной реформы Украины через инициирование формирования конкурентоспособных объединенных территориальных громад активного участия институтов гражданского самоуправления на локальном уровне и внедрение новых политико-правовых инструментов участия граждан в местной политической жизни средствами информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: административно-территориальная реформа, политическое участие, политико-правовые инструменты.

Стаття надійшла до редколегії
10.09.2017 р.

УДК 378.183: 32.019.51

Аліса Жуковська

Студентське самоврядування як фактор розвитку громадянської політичної культури

Нині в Україні, як і раніше, актуальною залишається проблема становлення інститутів громадського суспільства й стимулювання громадянської активності. Вищі навчальні заклади виступають майданчиком для формування навичок демократії участі та мають значний досвід розвитку ефективних інститутів студентського самоврядування. У статті проаналізовано механізми впливу студентського самоврядування на формування громадянської культури, існуючі практики функціонування студентського самоврядування, пріоритетні напрями діяльності студентського самоврядування щодо формування громадянської позиції студентської молоді.

Ключові слова: громадянське суспільство, студентське самоврядування, органи студентського самоврядування, політична культура, громадянська участь.